

1955 FEB 23

PUSZTULÓ KINCSEK KÖZÖTT

A Széchényi Könyvtár zsúfolt kutató-folyosóján nagyértékű, régi nyomtatványokat gondoznak. Nyolcan-tizen ülnek sorban az íróasztaloknál s mögöttük minden ablakmélyedésben pótitróasztalok, ott is ül valaki. A bibliográfia osztály két, egymással szembe fordított íróasztal, a háttérben ül az osztályvezető, ez az ő »szobája«. A háta mögött pokróc az ajtón, hogy felfogja a Nemzeti Múzeum előcsarnokából beáramló huzatot. Ugyanezen a folyosón végzik a legnagyobb csendet igénylő, elmélyült tudományos kutatást s ugyancsak itt van a kutatáshoz szükséges segédkönyvtár, munkatársával együtt: mindez 79 négyzetméternyi területen.

A kéziratárban a felbecsülhetetlen értékű ritkaságok — amelyeknek pánccsütemben lenne a helyük — asztalokon feltornyozva, földön kirakva hevernek. Előszoba nagyságú, sötét helyiségekben, állandó villanyvilágítás mellett hárman-négyen dolgoznak egy fülkében az egész katalógushálózat címíró, sokszorosító munkáját végzők. Jártam a fotolaboratóriumban, amely egyben mikro-filmtár- és kutatóterem. Míg az előszobácskában előhívják a fényképet, a belső szobából nem tudnak közlekedni, más kijárat nem lévén s a képek előhívásához sötétnek kell lennie. Ugyanítt a kutatóhelyiség egy függönnyel elválasztott fülke, két géppel, picike íróasztalal összezsúfolva. Állandóan rossz itt a levegő és állandó a fejfájás. Rendszerint hatan vannak bent, de ha bejön még két kutató, akkor a legbonyolultabb lépésekkel kerülgetik egymást és az asztalokat, szekrényeket, a felhalmozott, tűzveszélyes filmtekercseket. Jártam délután az olvasóteremben, illetőleg az olvasóterem folyosóján, ahol vagy 40-50 várakozóval együtt, kezemen sorszámommal, arra vártam, hogy az olvasóban egy szék megürüljön és a kintlévők közül bemelessen valaki. Jártam a raktárban, ahol mennyezetmagasságig könyvtári anyagot gyűjtöttek össze, láttam emeletnyi magasban berendezett polcokra ráaggatott, könyvekkel zsúfolt pótpolcot, láttam elporladt régi könyvet, amelyet megevevett a penész és láttam könyveket ömlesztve, a padlóra, emberderékig érő magasságban, óriási halmokban: A Széchényi Könyvtár anyaga a város huszonegy helyén van elhelyezve, a többi között a Királyi Pál utcában, egy Semmelweis utcai kocsimahelyiségben, egy Baross utcai asztalosműhelyben stb. A huszonegy különböző részlegről tizenegy helyen feldolgozó munka folyik, a többi raktár. Ha valakinek szüksége van egy könyvre, nyomtatványra, találgathatja, hogy melyik raktárban akad rá. A vezető fizikai okoknál fogva nem lehet egyidejűleg a város tizenegy pontján, ahol a feldolgozás folyik (a többi között Óbudán, a Kiscelli úti Schmidtkastélyban, Újpesten, a Rokolya utcában) s így kénytelen munkatársait kellő irányítás, segítség nélkül hagyni. Ha valamelyik külső részleg dol-

gozójának egy beteglapra van szüksége, eltölthet jó egy-két órát, míg bejut a központba, az igazgatóságra. Nemzeti könyvtárunk, művelődésünk, tudományunk csarnoka, nemzeti múltunk emlékeinek kincsháza, mostohagyerek számára nincs hely. Társbérletben lakik a Nemzeti Múzeumban.

A probléma régi. Már 1889-ben beadványt olvasott fel a képviselőház tanügyi bizottságában Vadnai Károly író, a Szabadelvű Párt tagja, az 1848-as szabadságharc részvevője. Jelentésében előadja, milyen méltatlan helyzetben van a Nemzeti Múzeum s benne a könyvtár, amelyek sok értékes anyaga kiszorul a folyosókra, pincékbe s megoldást javasol: »A jövő fejlődésére nézve tekintetbe jöhet a könyvtár áthelyezése. A nagy alapító neve iránti kegyeletből Széchényi Könyvtár címmel.« Az

velési Minisztérium — hasonló eredménnyel, mint hatvanhét évvel ezelőtt Vadnai Károly. Bulgáriában a nemzeti könyvtár állománya 400 ezer darab s ehhez nagyszabású, szép épületet emeltek, az Európa-szerte ismert Bazil Kolarov-könyvtárat.

Nem lenne valóság a kép, ha elhallgatnám, hogy történtek intézkedések a Széchényi Könyvtár elhelyezése ügyében. Azonban amit egyik kezünkkel adtunk, azt a másikkal visszavettük. 1945-ben az Eszterházy-palota szolgált nemzeti könyvtárral, ám azt rövidesen igénybe vették köztársasági elnöki palotának s a nemzeti könyvtárnak három napon belül ki kellett költöznie; anyagát ideiglenesen összezsúfolták a Nemzeti Múzeum dísztermében. Ez a gyönyörű, reprezentatív terem sem tölthette be a hivatását; nem rendeztek benne előadásokat, kiállításokat, hiszen könyv-

az Országos Könyvtári Központtól.

1954-ben megkapta a Széchényi Könyvtár az Országos Könyvtári Központ helyiségeinek másik felét, de akkor az Országos Könyvtári Központ helyébe lépett Népkönyvtári Központ feladatát kellett átvennie az új helyiségrészekkel. Szinte lehetetlen végigkövetni a fejtelenség és zűrzavar ama tobzódását, amely a Széchényi Könyvtárnak juttatandó helyiségek kiutalása körül felbuzgált. A Széchényi Könyvtárnak ígért épületet váratlanul kiutalták a rádió számára, a DISZ-központ épületét — annak elköltözése után — a TTIT-nek, a Pedagógus Szakszervezet házáat a Lenin Intézet számára, végül diákszállónak a Széchényi Könyvtár ismételt igénylései és a kapott biztató ígéretek után, egy további épületet ugyancsak a Rádióhivatal számára. (A Múzeum utca 7. sz., a Puskin utca 30. sz., a Múzeum utca 17. sz. és a Reviczky utca 6. sz. épületekről van szó.) A nemzeti könyvtár mindig csak ígéretet kapott, megoldást soha. S megoldás ma sincs, mert nemzeti könyvtárunk ügyét a döntő fórum úgy kezeli, mint valami huszadrangú raktárhelyiséget. És ki ez a döntő, legfőbb hatalom? A KÖZELBIZ, amely a legutóbbi időkig csak a Minisztertanácsnak volt alárendelve.

Pedig érdemes volna segíteni, menteni, hiszen felmérhetetlen kincs őrzője a Széchényi Könyvtár. Itt van világhírű, harmincegy Corvinánk; mintegy ötszáz, latin nyelvű, középkori kézirat, első magyar nyelvemlékeink, a bécsi Képes Krónika, a Kálmáncsehi breviárium, melynek lapjai 500, 700 év távolából is fakulatlan színekkel, ékszerként ragyognak. A magyar irodalomtörténet és az egész magyar tudományos élet nagyjainak autográf kéziratok, Zrínyi, Petőfi, Arany, Vörösmarty, Jókai, Mikszáth, Széchényi és Kosuth, Ady, Babits Mihály, Kölcsey kéziratok, Herzen-levelek, Karl Marx önéletírásának kézirata, pénzértékben kifejezhetetlen könyvritkaságok. A Rokonok című magyar játékfilm elkészítéséhez a plakát-tárat használták fel a filmrendező. Az Erkel-filmhez és a Dérynéhez a zeneműtárat, a moszkvai Bánk bán előadás előkészületeihez a színház történeti osztály anyagát. Szinte elsorolhatatlan az a sok nagyszerű megnyilvánulás, amely a könyvtár az eleven életet, népi kultúráját, a köznevelést lendíti előre. A KÖZELBIZ nem alkalmas arra, hogy ennek a kérdésnek a jelentőségét felmérje.

Habent sua fata libelli — a könyveknek megvan a maguk sorsa — tanítja egy bölcs latin közmondás. A mi nemzedékünk azonban már a gyakorlatból tudja, hogy a sorsot mi magunk formáljuk. Volt erőnk egy ország képét, életét megváltoztatni. A könyvtárápület kérdését ne tudnók megoldani? Csak a könyvtár, nemtörődömséget, a ránk súlyosodó tehetetlenséget kell legyőznünk. B. S.

AGYONZSUFOLT, LEVEGŐTLEN KUCKOKBAN dolgoznak a Széchényi Könyvtár tudományos munkatársai

eltelt hatvanhét év alatt végrehajtották Vadnai Károly javaslatának egyik felét. A könyvtár címmel megkapta a nagy alapító, Széchényi nevével. A javaslat másik fele tekintetében az állapotok változatlanok maradtak. A nemzeti könyvtár ma is egy épületben van a Nemzeti Múzeummal, mindkettő szorong, szűkös-ködik, zavarja egymás munkáját. Vadnai Károly beadványa idején tíz dolgozója volt a könyvtárnak, ma 264. A könyvtár állománya 1846-ban 150 ezer darab volt. Ma 4 millió egység (könyv, folyóirat, kézirat, kotta, térkép, plakát), nagyjából azonos férőhelyen. S ha már számokkal érvelek, hadd írjak ide még két adatot. A nemzeti könyvtár helyiségkérdése ügyében az elmúlt évek során 59 beadványt szerkesztett a Népmű-

raktárnak használták. Ez így tartott 1950-ig.

Ezerkilencszáznegyvenhétben kiutalták a nemzeti könyvtár számára a Bródy Sándor utca 16. sz. házat, két táro oda is költözött s ekkor egyik pillanatról a másikra érkezett egy rendelet, amely szerint az épületet át kell adni a MOK-nak. (Múzeumok Országos Központja.) Keserű elégtétel, hogy már a MOK sincs ebben az épületben, még megszűnése előtt kiköltöztették.

1952-ben a Széchényi Könyvtár megkapta az Országos Könyvtári Központ helyiségeinek felét kiegészítésként, a Guszev utca 1. sz. épületben. Azonban ez nem új férőhelyet, hanem új feladatot jelentett — amelyeket a kapott helyiségeknek sokkal nagyobb arányokban — át kellett venni.